

บทที่ 5 โพธิสัตว์มรรค

โพธิสัตว์มรรค หมายถึงทางดำเนินของพระโพธิสัตว์ หรือทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป็นพระโพธิสัตว์ ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแบ่งพระโพธิสัตว์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. **อานโพธิสัตว์** เป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งกำหนดไม่ได้ว่ามาเกิดในโลกมนุษย์เมื่อใด แต่เกิดขึ้นก่อนกาลแห่งพระศากยมุนีพุทธเจ้า ตัวอย่างพระโพธิสัตว์เหล่านี้คือ

- (1) พระมัญชุศรีโพธิสัตว์
- (2) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์
- (3) พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์
- (4) พระมหาสถามปราชิตโพธิสัตว์
- (5) พระกษิติกรรมโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์เจ้าเหล่านี้ ท่านได้บรรลุพุทธภูมิแล้ว แต่ทรงมีความกรุณาในหมู่สัตว์ ทรงตั้งพระทัยไม่เข้าสู่พุทธเกษตร ประทับอยู่เพื่อโปรดสัตว์ในโลกนี้ต่อไป พระโพธิสัตว์ประเภทนี้เรียกว่าอานโพธิสัตว์ หรือชยานโพธิสัตว์

2. **มนุษย์โพธิสัตว์** คือท่านผู้ปฏิบัติตนเพื่อบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต เช่นอดีตประวัติ ของพระศากยมุนีพุทธเจ้าตั้งแต่ทรงปรารถนาพุทธภูมิมาจนถึงพระชาติสุดท้ายตอนเป็นพระสิทธัตถะโพธิสัตว์

โพธิสัตว์มรรคที่กล่าวนี้ หมายถึงทางดำเนินของพระโพธิสัตว์ เช่นปฏิบัติตนอยู่ในความบริสุทธิ์ มีความกรุณาหวังประโยชน์ เกื้อกูลแก่มนุษย์และสัตว์โลกทั้งหน้า แสวงหาปัญญา เพื่อพ้นทุกข์ในสังสารวัฏ และช่วยชนสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ด้วย

ทรงมีพระทัยอ่อนโยนในสัตว์ทั้งหลาย จึงไม่เสวยพระกระยาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ทุกชนิด เพื่อระบับ่วงกิเลสคือความยินดีในรส อันเกิดจากเลือดเนื้อของสัตว์อื่น โพธิสัตว์มรรคคือทางดำเนินแห่งพระโพธิสัตว์เป็นดังกล่าวมานี้ บรรพชิตฝ่ายมหายานที่ดำเนินตามโพธิสัตว์มรรคจึงบริโภคอาหารมังสชาติ คือเว้นอาหารที่มีเนื้อสัตว์ทุกชนิด ตามปฏิปทาแห่งพระสิทธัตถะโพธิสัตว์ก่อนตรัสรู้

เพื่อให้ความข้อนี้แจ่มแจ้งขอสาธกพระสูตรมหายานชื่อสังกาวตารสูตร ผลงานแปลของท่านพระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาส ภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี) ดังต่อไปนี้

ภาคที่ 9 แห่งลังกาวตารสูตรนี้ กล่าวถึงเรื่องการกินเนื้อสัตว์โดยเฉพาะ เรียกว่า ภาคมังสภิกขบปริวรรต จากข้อความในภาคนี้อย่อมพิสูจน์ได้อย่างเต็มที่ว่า สาวกในพระพุทธศาสนาจะเป็นบรรพชิต หรือฆราวาสก็ตาม จะไม่รับประทานเนื้อปลาหรือเนื้อสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเลย

ต่อไปนี่จะเป็นข้อความบางตอน ซึ่งตัดตอนมาจากข้อความในภาคนั้น โดยเห็นว่า พวกเราแม้เป็นฝ่ายเถรวาท (หินยาน) ก็ควรได้อ่านฟังกันไว้บ้างเป็นการประกอบการศึกษาเรื่องนี้ด้วยใจอันเป็นอิสระ

ข้อความในพระสูตรนั้นมีดังนี้

“พระตถาคตเจ้าผู้องค์อรหันต์ได้ตรัสรู้อย่างถูกถ้วนแล้ว, และได้ตรัสความเป็นกุศลหรืออกุศลแห่งการบริโภคเนื้อสัตว์แก่เรา, เพื่อว่าเราและสาวกอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา ทั้งปัจจุบันและอนาคตจะประกาศสังขมอันนี้ แก่เขาเหล่าโน้นเพื่อไม่บริโภคเนื้อสัตว์เพื่อทำลายความอยากในเนื้อสัตว์ของเขานั้น ๆ เสีย

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า

โอ, มหาบัณฑิต! ด้วยน้ำหนกแห่งเหตุผลอันมากมายเหลือประมาณ บ่งแสดงว่าเนื้อทุกชนิดเป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธ โดยสาวกแห่งพุทธศาสนา ผู้มีใจเปี่ยมด้วยความกรุณา สำหรับเขาเหล่านั้น เราจะกล่าวแต่โดยย่อ ๆ

โอ, มหาบัณฑิต ! ในวิภูสงสารอันไม่มีใครทราบเบื้องต้นและที่สุตนี้ สัตว์ผู้มีชีพพากันท่องเที่ยวไปว้ายเวียนไปในการเกิดตายอีก ไม่มีสัตว์แม้แต่ตัวเดียวที่ในบางสมัย ไม่เคยเป็นแม่ พ่อ พี่น้องชาย พี่น้องหญิง ลูกชาย ลูกหญิง หรือเครือญาติอื่น ๆ แก่กัน สัตว์ตัวเดียวกันย่อมถือปฏิสนธิในภพต่าง ๆ เป็นกวางหรือสัตว์สองเท้าสัตว์สี่เท้าอื่น ๆ เป็นนก ฯลฯ ซึ่งยังนับได้ว่าเป็นเครือญาติของเราโดยตรง สาวกแห่งพระพุทธศาสนาจะทำลงไปได้อย่างไรหนอ, จะเป็นผู้สำเร็จแล้วหรือยังเป็นสาวกธรรมดาอยู่ก็ตาม ผู้เห็นอยู่ว่าสัตว์เหล่านี้ทั้งหมดเป็นภราดรของตน, แล้วจะเชือดเนื้อหนังของมันอีกหรือ ?

โอ, มหาบัณฑิต ! เนื้อสุนัข เนื้อลา อูฐ ม้า โค และเนื้อมนุษย์เหล่านี้ เป็นเนื้อที่ประชาชนไม่รับประทาน แม้กระนั้นเนื้อของสัตว์เหล่านี้ก็ถูกนำมาปลอมขายในนามของเนื้อแกะภายในเมืองเพราะเห็นแก่เงิน เพราะเหตุนี้ เนื้อสัตว์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกิน โดยสาวกแห่งพระพุทธศาสนา

โอ, มหาบัณฑิต! เพราะว่าเนื้อย่อมเกิดมาจากเลือดน้ำอสุจิ เพราะฉะนั้น มันเป็นสิ่งไม่ควรบริโภคสำหรับสาวกแห่งพระพุทธศาสนาผู้ประสงค์ต่อความสะอาดบริสุทธิ์

และเพราะมันเป็นการสร้างความหวาดกลัว ให้เกิดขึ้นในระหว่างกันและกัน โอ,

มหาบัณฑิต! เพราะฉะนั้น เนื้อนี้เป็นสิ่งไม่ควรบริโภคโดยบรรพชิตแห่งพระพุทธศาสนา ผู้ประสงค์ในมิตรภาพในเพื่อนสัตว์ด้วยกันทุกถ้วนหน้า ตัวอย่างอันประจักษ์ เช่น เมื่อสัตว์ได้เห็นนายพรานป่า ชาวประมง หรือนักกินเนื้ออื่น ๆ เดินมา แม้ในระยะอันใกล้ สัตว์ทั้งหลายก็สะดุ้งกลัวเสียแล้ว บางครั้งสัตว์บางชนิดขาดใจตายเพราะความกลัว เนื่องจากมันรู้ว่าเขาจะฆ่ามัน ทำนองเดียวกัน สัตว์ตัวน้อย ๆ อื่น ๆ ในท้องฟ้า บนบก หรือในน้ำก็ตาม เมื่อได้เห็นนักกินเนื้อแต่ที่ไกล หรือได้กลิ่นด้วยจมูกอันไวของมัน ก็พากันวิ่งหนีไปไกลพร้อมกับความรู้สึกอยู่ในใจว่า เขาเหล่านั้นเป็นฝัศจรรย์อสูรกายผู้ล้างผลาญ, นั่นเพราะความกลัวต่อความตายของมัน

เนื้อเป็นสิ่งที่ควรกิน สำหรับผู้ใจดำ อามหิต, เป็นสิ่งที่มักลื่นนำรังเกียจ, เป็นเหตุแห่งความเสื่อมเสีย, และเป็นสิ่งที่จะถูกห้ามกินโดยสัตบุรุษ, โอ, มหาบัณฑิต! เนื้อนี้เป็นของไม่ควรบริโภคโดยพุทธสาวก โอ, มหาบัณฑิต! สัตบุรุษย่อมบริโภคเฉพาะแต่อาหารที่สมควรแก่ท่านผู้บริสุทธ์, ไม่ยอมบริโภคเนื้อและเลือด เพราะฉะนั้นควรที่สาวกแห่งพระพุทธศาสนาจะต้องไม่บริโภคเนื้อสัตว์เลย

พระพุทธเจ้าซึ่งเชือกเย็นไปด้วยพระกรุณา มีพระทัยเต็มเปี่ยมไปด้วยความเป็นที่พึงที่ป้องกันแก่ดวงใจของปวงสัตว์ และมีพระสัมปชัญญะสมบูรณ์ พอที่จะไม่ปล่อยให้มันเป็นโอกาสสำหรับความเสื่อมเสียระบาดจันได้เลยนั้น ย่อมจะทรงบัญญัติเนื้อสัตว์ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรบริโภค

โอ, บัณฑิต! ในโลกนี้มีคนเป็นอันมากซึ่งกล่าวคำเท็จเทียมต่อพุทธคำรัส ให้ผิดไปจากความจริง เขากล่าวว่า บรรดาผู้ซึ่งคัดค้านอาหาร อันสมควรแก่ท่านผู้บริสุทธ์แห่งสมัยเพรงกาล ย่อมกินอาหารเหมือนนักกินเนื้อย่อมเที่ยวไล่ความทุกข์เจ็บปวด ให้แก่สัตว์น้อย ๆ ที่มีชีวิตอยู่ในอากาศ บนบก และในน้ำ, เทียบรวบวงรังควานมันทั้งที่นี้ และที่นั่นอยู่เสมอสมณภาพของเขาถูกทำลายเสียย่อยยับแล้ว, พรหมสมณภาพของเขา ถูกทำให้เศร้าหมองเสียแล้วเขามีได้ประกอบด้วยศรัทธาและสมาจาร คนชนิดนี้แหละที่กล่าวคำเท็จเทียมมากมายหลายชนิดแต่พระพุทธวจนะ

โอ! บัณฑิต! มีกลิ่นที่น่ารังเกียจ ไม่น่าบริโภคอยู่ในเนื้อสัตว์ เช่นเดียวกับกลิ่นแห่งศพ แม้เหตุผลเพียงเท่านี้ เนื้อก็เป็นของไม่ควรบริโภคสำหรับพุทธศาสนิกชนอยู่แล้ว ถ้าหากว่าศพถูกเผา และเนื้อสัตว์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ถูกเผา มันจะมีกลิ่นอันน่ารังเกียจ ไม่แตกต่างอะไรกันเลย ดังนั้น บรรพชิตในพระพุทธศาสนาผู้หวังความบริสุทธ์จะไม่บริโภคเนื้อใด ๆ เลย

เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่ถูกเกลียดกันแล้ว สำหรับท่านผู้บริสุทธ์และสาวกของท่าน ในกรณีที่จะพยายามเพื่อโมกษะและความตรัสรู้, เพราะฉะนั้น สาวกผู้ดำเนินตามทางอันสูงยั้งนี้ ทั้งครอบครัวลูกหญิงชาย ย่อมอยู่อย่างเต็มใจว่า มันเป็นสิ่งที่ถูกเกลียดกัน ในทุก ๆ กรณีที่พยายามเพื่อสมาธิ

โอ, บัณฑิต ! เพราะฉะนั้น เนื้อทุก ๆ ชนิดเป็นสิ่งที่ไม่ควรบริโภค สำหรับพุทธ-
ศาสนิกชนซึ่งเป็นผู้ที่ปรารถนาจะมีสาธุคุณในทางจิต ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น

นักกินเนื้อ ย่อมเป็นเหยื่อแห่งโรคหลายชนิด เช่น โรคไส้เดือน โรคพยาธิ โรคเรื้อน
โรคเจ็บในท้อง ฯลฯ

โอ, บัณฑิต ! เรากำลังประกาศว่า การกินเนื้อสัตว์ เป็นการกินเนื้อบุตรของตนเอง
อยู่ดังนี้, แล้วจะกล่าวไปอย่างไรได้ ที่เราจะบัญญัติให้สาวกของเรากินเนื้อสัตว์ ซึ่งเป็นของจัดไว้
ต้อนรับของพวกคนใจอำมหิต, เป็นของถูกห้ามโดยท่านสัตว์บุรุษทั่วไป, เต็มไปด้วยมลทิน,
ปราศจากคุณใด ๆ ไม่เหมาะที่จะบริโภคสำหรับผู้บริสุทธ์และเป็นของควรห้ามเด็ดขาดโดย
ประการทั้งปวง

โอ, บัณฑิต ! เราได้บัญญัติไว้แล้ว สำหรับอาหารอันสมควรซึ่งได้กำหนดนิยามกันมา
แล้ว โดยบรรดาท่านผู้บริสุทธ์แห่งสมัยเพรงกาล, ได้แก่อาหารที่ปรุงขึ้น จากข้าว ลูกเดือย ข้าว
สาลี สารแห่งหญ้าญชะอูระ และสสุร ฯลฯ นมส้ม น้ามน น้าตาลสด กุท (?) น้าตาล และ
น้าตาลกรวด ฯลฯ

โอ, บัณฑิต ! ในกาลก่อนมีพระราชกรณียกิจอย่างผาสุกพระองค์หนึ่ง นามว่า
ราชะสิงหะ เสทโส ต่อมาได้กลายเป็นผู้ละโมบอย่างแรงในการบริโภคเนื้อ ในที่สุดถึงกับใช้เนื้อ
คนเป็นอาหาร เนื่องจากความอยากได้เป็นไปแก่กล้าหนักเข้า เพราะฉะนั้น พระองค์ถูกถอด
ออกจากความเป็นพระราชชา โดยพระสหายเสนาบดีและประยูรญาติของพระองค์เองและคน
อื่น ๆ ต่อจากนั้นต้องสละราชสมบัติถูกเนรเทศออกจากแว่นแคว้นของพระองค์โดยประชาชน
ต้องรับทุกข์ทรมานอันใหญ่หลวง เนื่องจากเนื้อสัตว์เป็นต้นเหตุ

โอ, บัณฑิต ! ก็ในปัจจุบันชาตินี้เอง เขาเหล่านั้นซึ่งเคยชินเกินไปในการกินเนื้อสัตว์
ในมาตรฐานที่เมื่อความอยากไปรุนแรงเข้า ก็กินเนื้อคนได้ (ในการขาดแคลน), ย่อมเป็นผู้
ละโมบในการกิน และเป็นเหมือนยักษ์ปีศาจร้าย ครั้นถึงอนาคตชาติหน้า เพราะอำนาจจิตติด
ฝังแน่นในการอยากกินเนื้อ เขาย่อมตกไปอยู่ก้นเหินแห่งสัตว์ที่กินเนื้อเป็นอาหาร เช่น สิงโต
เสือ สุนัขป่า สุนัขใน แมว สุนัขจิ้งจอก นกเค้า และ ฯลฯ

โอ, บัณฑิต ! มิใช่เพราะเนื้อจะเป็นของต้องกิน หรือการฆ่าเป็นของต้องทำเพราะ
ห้ามมิได้ ในกรณีนั้น ๆ ส่วนมากทั้งหมดเป็นเพราะการเห็นแก่เงิน จึงฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต แม้จะเชื่อง
และปราศจากอันตรายแต่อย่างใดก็ได้ถูกฆ่า การฆ่าเพราะเหตุอื่นนั้นมียุทธ์ที่สุด มันเป็นการ
ทรมานใจเขามาก ในเมื่อใจเต็มไปด้วยความอยากกินเนื้ออย่างแรงกล้า คนก็กินเนื้อคนได้อยู่
เสมอ จะต้องกล่าวไปทำไมกะเนื้อสัตว์ เนื้อนกก ฯลฯ ส่วนมากที่สุด เนื่องจากความโง่เง่าเข้าใจ
ผิด มนุษย์จึงได้รับความกระวนกระวายใจ โดยความอยากได้ในเนื้อสัตว์, คนฆ่านกก, ฆ่าแกะ

และปลาโดยใช้ขำย หรือเครื่องกล การฆ่ามันเหล่านั้นซึ่งเป็นสัตว์หาอันตรายมิได้นั้นก็เพื่อหวังจะได้เงิน

โอ, บัณฑิต ! ในกรณีแห่งอาหารที่เราได้บัญญัติแก่สาวกนั้น มิใช่เป็นเนื้อสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเลยซึ่งเป็นของควกรกิน มิใช่เป็นเหตุควรถูกกิน มิใช่สิ่งที่ควรสมมุติว่าด้วยการกิน ในอนาคตกาล ในหมู่สงฆ์ของเราจะเกิดมีบางคน ซึ่งกำลังสมาทานข้อปฏิบัติแห่งบรรพชิต และกำลังปฏิญาณตนเป็นศากยบุตร กำลังครองผ้ากาสาวพัสตร์สีแดงหม่น จะเป็นผู้มัวเมา และประกอบตนคลุกเคล้าอยู่ในความเพลิดเพลิน เขาจะมีจิตที่เต็มไปด้วยความปรารถนา ลามก บัญญัติข้อปฏิบัติที่ผิดแบบแผนขึ้นใหม่ เขาเหล่านั้นเป็นผู้อยากเพราะติตรส และจะเรียบเรียงพระคัมภีร์ให้มีข้อความเท็จ อันจะเป็นเครื่องยืนยันและโต้แย้งอย่างพอเพียงสำหรับการกินเนื้อสัตว์กัน, เขาจะบัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ เขาจะกล่าวข้อความที่ส่งเสริมการกินเนื้อสัตว์ เขาจะกล่าวว่า เราตถาคตได้บัญญัติไว้ในเรื่องเช่นนี้ และว่าเราตถาคตนับมันเข้าไว้ในสิ่งทั้งหลายที่ควกรกิน และว่าพระภิกษุวันต์ก็ได้ทรงเสวยเนื้อสัตว์โดยพระองค์เอง

แต่ โอ, บัณฑิต ! เราไม่เคยบัญญัติเนื้อสัตว์ไว้ในสูตรใด ๆ หรือกล่าวว่ามันเป็นของควกรกิน หรือนับมันเข้าในประเภทของดีที่ควกรกิน

โอ, บัณฑิต ! อริยสาวกทั้งหลาย ไม่บริโภคมั้แต่สิ่งที่คนธรรมดาชอบกินนิยมกิน ว่าดี, เขาเหล่านั้นจะบริโภคน้ำและเลือด ซึ่งเป็นของควรถูกเสียดได้อย่างไรเล่า? เหล่าสาวกของตถาคต เป็นผู้เดินตามแนวแห่งสังขธรรม คนผู้มีปัญญาเครื่องคิดค้นของตนเอง และบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายอื่น ๆ (แห่งพระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ) ก็เป็นเช่นเดียวกัน เขาเหล่านั้นมิใช่ผู้กินเนื้อสัตว์ พระตถาคตเจ้าทั้งหลายในกาลก่อน ๆ ก็เป็นดั่งนั้น

พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย มีสังขธรรมเป็นพระกายของพระองค์ ทรงดำรงพระชนมชีพอยู่ด้วยสังขธรรม, ไม่ทรงดำรงกายด้วยเนื้อสัตว์ ท่านเหล่านั้นไม่เคยเสวยเนื้อสัตว์อย่างใด ๆ เลย พระองค์ทรงเพิกถอนความอยากในโลกียวัตถุได้ทั้งหมดแล้ว ท่านเหล่านั้นปราศจากมลจิต อันเป็นมูลแห่งความทุกข์ ท่านเต็มเปี่ยมไปด้วยปัญญาอันไม่ข้องขัดในอันจะหยั่งทราบสิ่งซึ่งเป็นกุศล และอกุศล ทรงทราบสิ่งทั้งปวง พระองค์ทรงมองไปที่สรรพสัตว์ คล้ายกับที่บุตรของพระองค์เอง, ทรงประกอบด้วยมหากรุณาธิคุณ โดยท่านเองเดี๋ยวกันนี้ เราตถาคตเห็นสรรพสัตว์เช่นเดียวกับบุตรของเราเอง เราจะบัญญัติให้สาวกของเรา บริโภคเนื้อลูกของเราได้อย่างไรเล่า? มันไม่มีข้อควรสงสัยเลย ในเรื่องว่า เราได้บัญญัติให้สาวกบริโภค หรือเราบริโภคมันโดยตนเองหรือไม่”

ข้อความแห่งลึงกาวตารสูตร ภาคที่ 8 อันกล่าวถึงมังสวิรัต্তิ คือเว้นจากการบริโภคเนื้อสัตว์นี้ มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการถือศีลกินเจ ของพุทธบริษัทฝ่ายมหายาน

ส่วนเถรภาพ³⁸ ถือว่า สำหรับพระภิกษุสามเณร พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ฉันเนื้อสัตว์ได้ แต่เนื้อสัตว์นั้นต้องไม่เป็นอุทิสมังสะ คือตนมิได้รู้, เห็นหรือสงสัยว่าเขาฆ่ามาเพื่อตน ถ้ามังสะนั้นบริสุทธฺ์โดยสถานทั้ง 3 นี้แล้ว เป็นเนื้อที่เขาขายกันทั่วไป (ปวัตตมังสะ) ก็ฉันได้ สำหรับชาวพุทธที่เป็นฆราวาส และถือศีลข้อปาณาติบาต เพียงไม่ฆ่าเอง บริโภคอาหารเนื้อได้ทุกอย่างตามที่ต้องการ ถือว่าไม่เป็นบาปกรรมอะไรเลย พระพุทธเจ้าเองก็เสวยพระอรหันตสาวกก็ฉัน เพื่อทำตนไม่ให้เป็นคนเลี้ยงยาก ฝ่ายเถรภาพโต้แย้งมหายานเรื่องมังส-
วิรตินี้ว่า หากบุคคลจะพึงบริสุทธฺ์เพราะไม่เสพเนื้อสัตว์แล้ว โฉนวัวควาย แพะ แกะ ซึ่งกินแต่ผักและหญ้าจึงไม่บริสุทธฺ์เล่า

ตำราทางฝ่ายเถรภาพ¹ กล่าวว่า พระเทวทัตเคยทูลขอต่อพระพุทธเจ้าให้ห้ามภิกษุฉันเนื้อ ฉันปลา แต่พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธไม่ยอมทำตามคำขอ ของพระเทวทัต และตรัสว่า ภิกษุรูปใดจะงดเว้นเป็นส่วนตัวก็ไม่ทรงห้าม แต่จะให้ทรงตั้งเป็นบทบัญญัติห้ามไว้ฉันไม่ทรงทำนี้แสดงว่าพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ฉันเนื้อ ฉันปลาได้

ในสหัสสูตร เล่าว่า สีสเสนาบดีทูลอาราธนาพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ไปเสวยและฉันที่นิเวศน์ของตน และให้คนไปซื้อเนื้อมาเก็บไว้ตั้งแต่ตอนเย็น พวกเดียรฉิย นิกรณท์ ที่คอยจับผิดพากันโพทนาว่า ดูเถิด, ดูพระสมณโคดมยังเสวยของกาว วันรุ่งขึ้น สีสเสนาบดีกราบทูลเรื่องนี้ให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า เราตถาคตกล่าวกายทุจจริต วิจฺจุจริต และมนิ-
ทุจริตว่า เป็นของกาว

ข้อความในชวักสูตร² มัชฌิมนิกายเล่าว่า พระพุทธเจ้าตรัสกับหมอชวักโกมารภักซ์ว่า ผู้ใดฆ่าสัตว์เจาจะงมาถวายตถาคต หรือสาวกของตถาคต ผู้นั้น ย่อมได้รับบาปมาก

เรื่องนี้ก็ตรงกับที่ทรงห้ามภิกษุ มิให้ฉันเนื้อสัตว์ที่เขาฆ่ามาจำเพาะเจาจะงภิกษุสงฆ์ ตามที่กล่าวมาแล้วในวินัยปิฎกเล่าเรื่องอุบลวรรณาภิกษุณี ฝากเนื้อไปถวายพระพุทธเจ้า ถ้าพระองค์ไม่เสวยอยู่เป็นปกติแล้ว ท่านอุบลวรรณา ภิกษุณีจะฝากไปถวายทำไม

เนื้อสัตว์ที่ทรงห้ามภิกษุฉันตามวินัยก็มี เช่น เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้องู เนื้อเสือ เนื้อหมี เป็นต้น แสดงว่ามีได้ทรงห้ามเนื้อทั้งปวง ถ้าทรงห้ามเนื้อทั้งปวงแล้ว จะมาบัญญัติวินัยห้ามภิกษุฉันเนื้อช้างเป็นต้นไว้ทำไมอีก

นี่คือเหตุผลของฝ่ายเถรภาพที่ยังบริโภคเนื้อสัตว์กันอยู่ ที่เน้นมากคือจุดที่ว่าทำให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย ทายกเขาบริโภคอาหารอย่างใดถวายมาก็ฉันด้วยสติและเมตตา เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ เหมือนมารดาบิดาจำใจบริโภคเนื้อบุตร เพื่อเดินทางข้ามทะเลทราย

(1) อรรถกถาธรรมบท ภาค 1 เรื่องพระเทวทัต และพระวินัยปิฎก เล่ม 1 ข้อ 593

(2) พระไตรปิฎก เล่ม 13 ข้อ 139

อธิบายบทที่ 5

โพธิสัตว์มรรค

37. ปัญหาเรื่องการบริโภคเนื้อสัตว์

ในบทนี้มีปัญหาเรื่องการบริโภคเนื้อสัตว์ หรือไม่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นความถูกต้องเหมาะสมสำหรับชาวพุทธ ทั้งภิกษุสามเณร และฆราวาสที่เป็นชาวพุทธทั่วไป

เรื่องการไม่บริโภคเนื้อสัตว์นั้น ภิกษุฝ่ายมหายานถือปฏิบัติมานานแล้ว แต่ท่านฉันอาหาร 3 มื้อ ส่วนภิกษุฝ่ายเถรวาท ฉันเนื้อสัตว์ แต่ฉันเพียง 2 มื้อ คือ เช้าและก่อนเที่ยง มีภิกษุและคฤหัสถ์ฝ่ายเถรวาทบางท่านถือมังสวิรัต (งดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์) อยู่บ้างเหมือนกัน แต่ถือปฏิบัติเป็นส่วนตัว ไม่ตั้งเป็นหมู่คณะ และไม่ถือเป็นเหตุยกตนข่มผู้อื่นหรือถือว่าวิเศษกว่าผู้อื่นเพราะไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ยังคงคบกับผู้ที่บริโภคเนื้อสัตว์ได้อย่างเป็นมิตรสนิทสนม ไม่มีข้อรังเกียจแต่ประการใด

ในอริยวงศ์สูตร¹ พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิปทา (ทางดำเนิน) อันเป็นวงศ์ของพระอริยะไว้ 4 ประการ คือ สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ตามมีตามได้ ยินดีพอใจในภavana (การอบรมจิต) และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะคุณธรรมนั้น ๆ

ในขณะที่กำลังเขียนเรื่องนี้ (สิงหาคม 2525) ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในหมู่พุทธบริษัทในเมืองไทยว่า อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาระหว่างการบริโภคเนื้อสัตว์กับการไม่บริโภคเนื้อสัตว์

เพื่อให้ท่านผู้สนใจได้พิจารณาเรื่องนี้อย่างกว้างขวางออกไปอีก จึงขอนำข้อคิดเห็นของท่านผู้เป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนาบางท่านมาลงไว้ในที่นี้ คือ

1. ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระเทพวิสุทธีเมธี) แห่งสวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

มีผู้ถามปัญหาต่อท่านพุทธทาสภิกขุว่า ผู้ที่ยังกินเนื้อสัตว์อยู่ จะมีจิตเมตตาได้อย่างไร และการกินเนื้อสัตว์กับการกินผักนั้น กินอย่างไรหน จิตจึงจะเป็นปกติง่ายกว่า

ท่านพุทธทาสภิกขุตอบไว้ ดังนี้

ปัญหานี้สรุปความไว้ว่า เป็นข้อข้องใจ เกี่ยวกับการฉันเนื้อฉันผัก; ผู้กปัญหาในลักษณะที่ว่า เป็นการกระทบต่อภิกษุผู้ฉันอาหารด้วยบาตรที่ยังมีเลือดเนื้อ การใช้สำนวนโวหาร

(1) อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต 21/35/28

อย่างนี้ เป็นความลำเอียงอยู่มาก ที่ใช้คำว่าบาตรที่เต็มไปด้วยเลือดและเนื้อ ทำให้เกิดภาพพจน์ว่าเป็นเนื้อสด ๆ แดง ๆ หรือราดไปด้วยเลือด ข้อปัญหาที่มั่นสรุปความว่ามั่นเนื่องมาจากความไม่แน่ใจในเรื่องการฉนเนื้อหรือฉนผัก; ตั้งปัญหาใหม่อีกว่า การฉนเนื้อกับการฉนผักนั้น จิตไหนจะเป็นปกติมากกว่ากัน และไม่ยอมให้ใช้หลักที่ว่า พิจารณาโดยความเป็นธาตุแล้วจึงฉน เพื่อจะตัดปัญหาว่าเนื้อหรือผักออกไปเสีย ?

อาตมาเข้าใจว่า ที่นั่งกันอยู่ที่นี่ทั้งหมด ทั้งพระทั้งฆราวาสนี่ คงจะมีบางองค์ที่มีปัญหาเรื่องฉนเนื้อฉนผัก; บางองค์บางท่าน ก็สมาทานฉนผัก ไม่มีการฉนเนื้อ ไม่มีการกินเนื้อ, ก็เป็นเรื่องที่น่าจะพูดกันให้มั่นเป็นที่เข้าใจกันเสียบ้างก็จะดีเหมือนกัน อาตมาก็จะไม่พูดในลักษณะที่เจาะจงบุคคลใดหรือคณะ หรือพุทธศาสนานิกายไหน; เช่น นิกายมหายานเขาก็ไม่กินเนื้อกันทั้งหมด, ฝ่ายเถรวาทนี่ ก็ถือไปตรง ๆ ตามหลักธรรมะและวินัย บางองค์ฉนเนื้อ ก็ฉนโดยไม่ผิดวินัย แต่ถ้ามีความรู้ความเข้าใจ ก็จะไม่ผิดหลักธรรมะด้วยเป็นอันว่าในนิกายเถรวาทนี่ มีทั้งฉนเนื้อและไม่ฉนเนื้อ คือฉนผัก

ที่จริงคำพูดอย่างนี้ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ที่จะพูดว่าพระนี่ฉนเนื้อฉนผัก พระองค์ใดให้ความสำคัญมั่นหมายว่า เรากินเนื้อหรือกินผัก ผู้นั้นไม่ใช่ภิกษุในพระพุทธศาสนา ภิกษุในพุทธศาสนา จะไม่ฉนด้วยความสำคัญว่าเนื้อหรือผัก ถ้ายังสำคัญมั่นหมายว่าเป็นเนื้อหรือเป็นผัก คนนั้นมันยังไม่รู้ธรรมะตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ไม่ให้สำคัญมั่นหมายด้วยความสำคัญมั่นหมายในความรู้สึกของตนหรือบุคคลทั้งหลาย การที่เราให้ความสำคัญมั่นหมาย: สำคัญว่าเนื้อ กินเข้าไปก็เป็นขัณฑ์, ถ้าสำคัญว่าผักกินเข้าไปก็เป็นค่าง, ค่างที่อยู่ตามยอดไม้มันกินแต่ผักไม่กินเนื้อ; นั่นแหละสำคัญว่าภูกินผักก็เป็นค่าง สำคัญว่าภูกินเนื้อก็เป็นขัณฑ์; ฉะนั้นภิกษุในพุทธศาสนา จะไม่ทำความมั่นหมายว่าเป็นเนื้อหรือเป็นผัก แล้วจะสำคัญว่าอะไร? คือไม่สำคัญว่าอะไรหมด ปลดปล่อยมั่นไปตามความเป็นจริงว่ามันเป็นอาหารก็แล้วกัน; มันเป็นอาหารที่ถูกต้องและสมควรตามความเป็นไปของภิกษุในพุทธศาสนา ที่เลี้ยงชีวิตอย่างคนขอทาน นี่อาตมาพูดถึงเรื่องฝ่ายภิกษุก่อน

ภิกษุที่แท้จริง อาศัยการเลี้ยงชีวิตด้วยอาหารที่ผู้อื่นให้ ในลักษณะที่เป็นคนขอทาน; คือเขาใส่อะไรให้มาในภาชนะก็มาพิจารณาดู โดยลักษณะแห่งความเป็นอาหารที่ได้มาตามแบบของภิกษุผู้เลี้ยงชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น อย่างคนขอทาน ว่าเป็นอาหารที่สมควรแก่สมณะหรือไม่ ทั้งนี้เมื่อจะฉนเข้าไป คำไหน ชั้นไหน อย่าได้สำคัญว่ามั่นเป็นเนื้อหรือผักถ้าเห็นว่าอาหารชั้นนี้ไม่เหมาะแก่ภาชนะเราก็ขว้างทิ้งไปเสีย; อาหารชั้นนี้เหมาะแก่อัตภาพของเรา ก็ฉนโดยไม่ต้องเกิดโทษ ไม่ทำความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นเนื้อหรือเป็นผัก

ในวินัยก็มีอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งถ้าเขามานิมนตไปฉนโดยระบุสิ่งของนั้นว่าเป็นอะไร

เช่นว่าเป็นเปิด เป็นไข่ เป็นปลา เป็นเนื้อ เป็นขนมจีน เป็นขนมต้มอะไร ถ้าระบุลงไปโดยความ เป็นชื่อเป็นที่ตั้งแห่งความมั่นหมายว่ามั่นเป็นอะไรแล้ว ภิกษุจะไม่รับนิมนต์หรือรับฉันอาหาร นั้น นี่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความหมายมั่นว่ามั่นเป็นอะไร กินขนมอะไร กินเนื้ออะไร กินปลา อะไร กินผักอะไร กินน้ำพริกอะไร; ต้องไม่มีความมั่นหมายว่ามั่นเป็นอะไรในลักษณะนั้น, ให้สังเกตดูแต่ว่ามั่นเป็นอาหารที่สมควรแก่ภิกษุผู้เลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยผู้อื่นอย่างคนขอทาน

ย้าอีกทีหนึ่งว่า ได้มาอย่างคนขอทาน ในบาตรมีอะไรก็คงจะมีไปตามเหตุตามปัจจัย ตามเรื่องราวที่ชาวบ้านเขาจะใส่ให้มา ถ้าไปขอทานในหมู่มนุษย์ที่มีการกินเนื้อเป็นอาหาร, ในบาตรนั้นมันจะต้องมีเนื้อติดมาด้วยเป็นธรรมดา; ถ้าไปขอทานในหมู่มนุษย์ที่ไม่กินเนื้อเป็นอาหาร มันก็ไม่มี มันก็มีแต่ผัก, ภิกษุก็จะไม่สำคัญมั่นหมายว่าผัก ว่าจะกินแต่ผัก, อย่างนี้ก็ไม่มี; ถ้ามีเนื้อมากจะกินเนื้อ อย่างนี้มันก็เป็นขัณฑ์ ภิกษุจะไม่ทำความสำคัญว่าเป็นเนื้อหรือ เป็นผัก, บริโภคโดยความเป็นอาหาร ที่สมควรแก่สมณะ; ชื่นไหนไม่สมควรแก่ความเป็นสมณะ ก็ทิ้งไป ชื่นไหนส่วนไหนเป็นอาหารที่สมควรแก่ความเป็นสมณะก็ฉัน

ที่ว่าสมควรหรือไม่สมควรนี้ มันก็มีระเบียบทั้งทางวินัยและทั้งทางธรรมะอยู่แล้ว ทางวินัยก็มีว่าเนื้อที่เขาฆ่าเจาะจง นี่ก็เป็นเรื่องที่ไม่ดีวินัย ก็ไม่ฉัน; นี้เรื่องทางวินัยที่ถ้าเป็นเรื่องทางธรรมะมันก็มีว่า ภิกษุจะต้องบริโภคอาหาร อย่างบริโภคเนื้อบุตรกลางทะเลทราย มันจะเป็นอาหารอะไรก็ตามที่จะฉันลงไปในห้องนั้นนะ ต้องทำความรู้สึกว่า เหมือนกับการบริโภค เนื้อลูกของตัวเองกลางทะเลทราย; นี้เป็นมาตรฐานสำหรับจะเปรียบเทียบ

เรื่องมีว่า ผัวเมียอุ้มทารกลูกน้อยเดินข้ามทะเลวนเวียนอยู่ในทะเลทราย จนเสบียงอาหารหมดไป เพราะหลงทาง ที่นี้ก็เหลือแต่ลูกเล็กที่มันทนกับความลำบากตรากตรำไม่ไหว พ่อแม่ก็ไม่ได้กินอาหารหลายวันแล้ว กระทั่งลูกน้อยมันตายลงไปก่อน บิดามารดานั้นก็ตัดสินใจว่าเมื่อยังไม่ควรจะตาย ก็กินเนื้อลูกของตน เยี่ยวยาชีวิตให้รอดอยู่ได้กว่าจะข้ามทะเลทราย ให้พ้นไปได้ เขามีความทุกข์มากเขาก็กินไม่ค่อยลง เหลือที่จะกลืนลงไปได้ นี้ภิกษุจะต้องกินอาหารในลักษณะนั้น; ถึงแม้จะกินผักก็ต้องกินในลักษณะนั้นไม่ใช่กินด้วยความตะกละในรส อร่อย; จะกินเนื้อหรือจะกินผัก ก็ต้องกินด้วยความรู้สึกเหมือนกับว่า กินเนื้อลูกกลางทะเลทราย, ไม่กินด้วยกิเลสตัณหา ว่าอย่างนั้นก็แล้วกัน

ฉะนั้นเรามีหลักธรรมะอย่างนี้ มีหลักวินัยอย่างนั้น, อย่าต้องมีปัญหาเรื่องเนื้อหรือ ผักเลย ผู้รู้ธรรมะในพระพุทธศาสนา จะเป็นพระอรหันต์หรือไม่เป็นพระอรหันต์ ท่านก็มีหลัก ที่จะไม่หมายมั่นว่าอะไรเป็นอะไร โดยหลักธรรมะที่จะหลุดพ้นแล้ว จะไม่หมายมั่นแม้แต่ว่าดิน นี้เป็นดิน, น้ำนี้เป็นน้ำ, ลมนี้เป็นลม, ไฟนี้เป็นไฟ จะไม่หมายมั่นว่ามั่นมีตัวตนของมันอย่าง นั้น ๆ เพราะความหมายมั่นอย่างนั้นเป็นเรื่องของอวิชชา อุปาทานที่ยังติดอยู่ในสมมติว่ามั่น

เป็นอย่างนั้น ๆ ทำไม่หมายมันอะไรโดยความเป็นอะไรโดยประการทั้งปวง, ตั้งแต่ไม่หมายมันดินว่าดิน ขึ้นไปตามลำดับจนกระทั่งไม่หมายมันพระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน ขอให้เข้าใจว่าไม่หมายมันอะไรโดยความเป็นอะไร นี่คือนิยามของผู้รู้, หรือของพระพุทธคือผู้รู้, ฉะนั้นเมื่อเราปฏิบัติอยู่ตามหลักของพุทธศาสนาแล้ว ไม่ควรหมายมันสิ่งใดโดยความเป็นอะไร หรือเป็นตัวตนของอะไร, จึงไม่หมายมันโดยความเป็นเนื้อหรือเป็นผัก

ฉะนั้นพุทธบริษัทที่แท้จริง จึงไม่มีโอกาสได้กินทั้งเนื้อและผัก เพราะไม่มีความหมายมันโดยความเป็นเนื้อหรือความเป็นผักนั่นเอง มีแต่การกินที่เหมือนการกินเนื้อบุตรกลางทะเลทราย โดยรู้สึคว่าน้ำมันเป็นอาหารที่ได้มาตามลักษณะของภิกษุผู้มีชีวิตอยู่อย่างคนขอทาน ถ้าขึ้นน้ำมันจะมีโทษเกิดขึ้น ไม่สบายแก่ร่างกายก็ถึงเสียก็ได้, ขึ้นไหนไม่เป็นโทษแก่ร่างกายก็บริโภคเข้าไปในลักษณะที่เป็นอาหาร, อย่าหมายมันเป็นเนื้อหรือเป็นผัก หรือไม่หมายมันเป็นอะไร เป็นขนมมันขนมนี้ แขนงนั้นแขนงนี้ ผัดนั้นผัดนี้, จะไม่หมายมันในลักษณะอย่างนั้น. ถ้าไปหมายมันโดยความเป็นอะไรเข้าแล้ว มันก็จะกลายเป็นคนโง่ มันจะไม่เป็นพุทธบริษัทไปได้เลย. นี่สำหรับภิกษุจะต้องมีหลักปฏิบัติอย่างนี้, ไม่กินทั้งเนื้อ ไม่กินทั้งผัก แต่ฉันอาหารที่เหมาะสมแก่ความเป็นภิกษุของตนโดยหลักว่าเหมือนกับว่ากินเนื้อลูกกลางทะเลทราย

นี่ถ้าใครที่ยึดมันเป็นเนื้อเป็นผัก จนกลายเป็นคนโง่แล้ว ครั้นกินผักแล้วไปเที่ยวเบ่งอวดดี ดูหมิ่นข่มขี้ผู้ที่กินเนื้อ, คนกินผักนั้นแหละมันกลายเป็นคนกินเนื้อเน่าที่สกปรกที่สุดนี้มันน่าคิดใหม่ กินผักแล้วไปเที่ยวทับถมคนกินเนื้อ เลยตัวเองนะกลายเป็นคนกินเนื้อเน่าที่สกปรกที่สุด ที่พระพุทธทาสิตินิ ติก. อ. ว่า “อภิชณาชื่อว่าเน่าพอง, พยาบาทชื่อว่ากลิ่นเหม็นคาว, ความคิดอกุศลชื่อว่าแมลงวัน” ฉะนั้นถ้าใครกินผักก็อย่าอวดดีทับถมคนอื่นที่เขายังกินเนื้ออยู่ ตัวเองจะกลายเป็นคนกินเนื้อเน่า ขอให้เขาปฏิบัติเสียใหม่ว่า เราจะไม่กินทั้งเนื้อและทั้งผัก, เราจะกินอาหารที่มีความอ่อนถูกต้องตามธรรมะวินัย เพียงเพื่อตั้งอยู่ได้แห่งอัตภาพนี้, พิจารณาอาหารบิณฑบาตโดยความเป็นของว่างจากตัวตน นิสสตุโต นิชุชีโว สุญญู แล้วก็กินโดยไม่ต้องให้มันเป็นเนื้อหรือเป็นผัก นี่คือนิยามปฏิบัติถูกต้องตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งโดยธรรมะและโดยวินัย

เมื่อปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ปัญหาชนิดนี้ก็ไม่เกิด คือไม่เกิดปัญหาที่ว่า การสอนการปฏิบัติไปนิพพาน แต่ในบาตรยังเต็มไปด้วยเลือดและเนื้อจะมีเมตตากันที่ตรงไหน ถ้าเขาฉันอาหารด้วยจิตใจอย่างทีกล่ามาแล้ว ปัญหาจะไม่เกิด มันมีความรู้สึกที่ถูกต้อง เมตตามันเป็นเรื่องความรู้สึกว่าเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตาย แล้วเราก็ไม่ได้กินเนื้อหรือกินผักแล้วทำไมไม่คิดบ้างว่าผักมันก็มีชีวิต, การทำลายชีวิตผิดภูตคามเป็นอาบัติปาจิตตีย์เท่ากับทำลายชีวิตสัตว์ ผักมันก็เป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในระดับต่ำสุด เราจะไม่มีเบียดเบียนสิ่งที่

มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเนื้อไม่ว่าจะเป็นผัก, จะขจัดความหมายมั่นอันนั้นออกไปเสีย แล้วก็บริโภคอาหารนั้นอย่างบริสุทธิ์ แม้ในบาตรมันจะมีอะไรที่ควรจะฉันที่ถูกต้องตามธรรมวินัย ไม่เป็นที่ขะแยงรังเกียจแต่ตนเอง ก็ฉันอย่างที่ว่า เป็นอาหารสำหรับคนขอทาน, ถ้าฉันไหนเป็นโทษก็ทิ้งมันไปเสีย มีความรู้สึกเหมือนกับกินเนื้อลูกกลางทะเลทราย, แล้วปัญหาก็ไม่เกิด

ที่นี้ปัญหาที่ว่า ฉันเนื้อและผักจิตไหนปกติกว่ากัน จิตปกตินี้ มันก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหรือผัก, ไปดูสัตว์ที่มันกินผักมันก็ยังไม่มีจิตปกติ มันก็ไม่ได้เปรียบเสียเปรียบอะไรกันนัก เรื่องเนื้อและเรื่องผัก ในการที่จะมีจิตเป็นปกติ จิตจะปกติได้ก็เพราะมีสติสัมปชัญญะควบคุมจิตไว้ในคลองของธรรมะ จิตมันจึงจะปกติ การพิจารณาเห็นไม่เป็นเนื้อ ไม่เป็นผัก แต่เป็นธาตุตามธรรมชาติ ตามเหตุปัจจัยปรุงแต่งนั้น เป็นข้อปฏิบัติไม่เฉพาะผู้ใด, แต่สำหรับทุกคน ที่จริงเขาควรจะต้องปัญหาว่า เนื้อกับผักอันไหนช่วยให้จิตเป็นสมาธิได้ง่ายกว่า

สำหรับพระอรหันต์นั้น ท่านไม่ต้องระวังหรือตั้งใจปฏิบัติอะไร เพราะว่าความหมายมั่นในสิ่งใด ๆ โดยความเป็นอะไรนั้นมันหมดแล้ว, ท่านไม่หมายมั่น แม้แต่ดินว่าเป็นดิน ไม่หมายมั่น แม้แต่น้ำว่าเป็นน้ำ ว่าไฟเป็นไฟ ลมเป็นลม กระทั่งถึงว่าแม้ว่าการนิพพานก็ไม่หมายมั่นว่าเป็นนิพพาน ฉะนั้นเรื่องจึงไม่เกี่ยวกับพระอรหันต์, มันเกี่ยวกับคนที่ซึ่งไม่เป็นพระอรหันต์ต่างหาก ที่เขาจะต้องพิจารณาอะไรโดยความเป็นอะไร เพราะว่าเราต้องการจะหลุดพ้นหรือเพื่อจะเป็นพระอรหันต์นั่นเอง ฉะนั้นพิจารณาสิ่งที่กินเข้าไปโดยความเป็น นิสสุตโต นิชฺชิว สุตฺตโย ตามบทปัจจเวกขณนั้นถูกต้องแล้ว, ปัญหาที่จะไม่เกิดขึ้น ว่ากินเนื้อหรือกินผักอันไหนจะมีจิตปกติมากกว่ากัน

จิตปกติก็ต้องมีการประพฤติกะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่โรงเจกินแต่ผักก็มีการทะเลาะวิวาท มีการบันดาลโทสะ จนปรากฏออกมาว่าไม่แพ้คนที่ไม่ได้อยู่ในโรงเจ, พวกที่อยู่ในโรงเจเขาก็ยอมรับและยืนยันว่าอย่างนั้น ฉะนั้นจะเอาเนื้อหรือผักเป็นหลัก ว่าจิตปกติหรือไม่นี้ มันไม่ได้, ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมะที่จะให้จิตปกติอย่างไร ก็ปฏิบัติก็แล้วกัน ที่ถามว่าจิตไหนปกติกว่ากัน ? มันก็ไม่มีทางที่จะยืนยันได้ โดยเหตุที่ว่ากินเนื้อหรือกินผัก เอาละก็เป็นอันว่า กินเนื้อเป็นขัณฑ์ กินผักเป็นค่าง, อ้ายขัณฑ์คงจะวุ่นวายกว่าค่าง ค่างคงจะปกติกว่า แต่ถ้าคนที่ไม่กินทั้งเนื้อและทั้งผักนั้นจะมีจิตปกติกว่านะ, ฟังให้ดีเถอะไม่กินทั้งเนื้อไม่กินทั้งผักนั้นจะมีจิตปกติหรือมัชฌิมากกว่า; ไม่สำคัญมันหมายโดยความเป็นเนื้อหรือโดยความเป็นผัก กินแต่อาหารที่ถูกต้องตามธรรมวินัย, นี่ถ้าให้พูดกันโดยตรงไม่เกรงใจใคร พูดอย่างโดยหลักธรรมวินัยก็ต้องพูดอย่างนี้ การกินผักที่ตกแต่งให้ดูเหมือนเนื้อและปรุงให้อร่อยกว่าเนื้อ ลงทุนแพงกว่าเนื้อนี้ เป็นการกินผักที่หลอกลวง ไม่เป็นธรรมเป็นวินัย, จิตก็ยังไม่ปกติยิ่งกว่าไปอีก

ที่นี้มาพูดกันในข้อปลีกย่อย ว่าถ้าสำหรับเรากินผักสบายกว่าก็กินซี ใครจะมาห้าม

และเราก็ไม่ต้องเสียสตางค์มากด้วย; ผักนี้มันถูกกว่าเนื้อ และมันก็มีเหตุผลที่จะกินเพื่อความสบายแก่ร่างกาย, แต่อันนี้เอาเป็นหลักสำหรับบรรพชิตไม่ได้ เพราะบรรพชิตเลี้ยงชีวิตอย่างคนขอทาน, อะไรใส่มาอย่างไรก็เลือกเอา, เนื้อทำให้ไม่สบายใจเราก็ไม่กิน, ผักทำให้สบายใจเราก็กิน, ถ้าเป็นชาวบ้านก็จัดเอาเองได้, แต่ขออย่าว่า กินผักแล้วอย่าไปดูถูกคนกินเนื้อ คนนั้นมันจะกลายเป็นคนกินเนื้อเน่าที่แสนจะสกปรกนั่น, กินผักแล้วอย่าไปโอ้อวดทับถมผู้กินเนื้อเลย

ที่นี้เป็นเรื่องปลีกย่อยออกไปจากธรรมะจากวินัย, คือถ้ากินผักเพื่อประโยชน์ทางอนามัยก็กินซี; กินผักมันถูกสตางค์ก็กินซี แต่มันยังคงง่องอยู่นั่นแหละที่มันสำคัญมันหมายความว่ากินเนื้อหรือกินผัก ไม่ถือว่าเป็นเพียงอาหาร, ถ้าเป็นพุทธบริษัท ต้องมีจิตที่ไม่กินเนื้อและไม่กินผัก ขอขียนยันอย่างนี้. พุทธบริษัทจะไม่มันหมายโดยความเป็นเนื้อ ไม่มันหมายโดยความเป็นผัก นั่นคือไม่กินเนื้อและไม่กินผัก มีจิตใจที่เป็นกลาง นิ่งว่าง นี้สะอาดกว่า สงบกว่า ไม่กินทั้งเนื้อไม่กินทั้งผัก นั่นมีจิตใจปกติกว่าอย่างไหนหมด; ไม่โกงโดยความเป็นเนื้อ ไม่โกงโดยความเป็นผัก แต่ถ้าเห็นว่ากินผักมีโรคร้ายไข้เจ็บน้อยไม่ค่อยปวดฟันหรืออะไรก็เอาซี, ก็เลือกกินแต่ผักซี; หรือว่ามันจะมีเหตุผลอย่างอื่นก็เอาซีไม่เป็นไร. การกินแต่ผักและผลไม้เคยลองแล้ว อูจาจารย์จะไม่มี หรือเกือบจะไม่มีกลิ่นที่น่ารังเกียจ, แต่ถ้าให้ดีแล้วละก็ ในจิตใจไม่กินทั้งเนื้อและทั้งผัก ปัญหาจะได้ไม่เกิดปัญหาอย่างนี้จะไม่เกิด นี่เรื่องการกินเนื้อและผักนี้ มีข้อเท็จจริงอย่างนี้; ตามความรู้สึกของอาตมามันเป็นอย่างนี้.

ขอสรุปความอย่างสั้น ๆ อีกอย่างหนึ่งว่า ไม่กินทั้งเนื้อและทั้งผัก โดยไม่มีความหมายมันว่าเป็นเนื้อหรือเป็นผัก, ให้มันเป็นเรื่องของสังขารม คือว่ามีแต่ธาตุตามธรรมชาติเป็นไปตามการปรุงแต่งของกฏอัทปปัจจยตา. จะเป็นเนื้อหรือเป็นผักก็ตาม ถ้าไม่ถูกต้องแก่สังขารร่างกายนี้แล้วก็ไม่กิน. ถ้ามันยังมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษแก่ร่างกายนี้แล้วมีความบริสุทธิ์โดยประการทั้งปวงแล้วก็กินได้ จะเป็นเนื้อ เป็นนม เป็นไข่ เป็นผัก เป็นปลาเป็นผลไม้ เป็นอะไรก็ตามใจ อย่าไปมันหมายโดยความเป็นเนื้อ เป็นผัก เป็นผลไม้ เป็นขนมโน่นเป็นขนมนี้ อย่าไปมันหมาย มันจะโกง ถ้ากินด้วยความมันหมายว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แล้ว มันคือคนโกงหลงที่ยึดถือในการกิน.

พุทธบริษัทต้องไม่โกง, พุทธบริษัทเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องรุ่งเรืองอยู่ด้วยปัญญา, เป็นอันว่าเรื่องกินเนื้อกินผักสรุปความได้อย่างนี้ และตอบได้เพียงเท่านี้ อาตมาไม่สนับสนุนทั้งกินเนื้อและกินผัก, สนับสนุนการไม่กินทั้งเนื้อและผัก, กินอาหารอย่างถูกต้องตามธรรมวินัย เจ้ามีปัญหาคืออะไรที่จะถามต่อไป.....

2. ท่านอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ แห่งสภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร ข้อเขียนของท่านมีดังนี้

“ปัญหาเรื่องการไม่รับประทานเนื้อสัตว์”¹

“ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่องนี้ ถ้าจะว่าสำคัญก็สำคัญมาก เพราะพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ ไทยนั้นอาหารตามแต่ชาวบ้านจะจัดถวาย เมื่อชาวบ้านรับประทานเนื้อสัตว์ ก็จัดอาหารที่มีเนื้อสัตว์ถวาย จึงเป็นการที่ดีที่ควรจะได้หาหลักฐานทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการรับประทานเนื้อสัตว์ว่ามีข้อห้ามหรือขออนุญาตไว้อย่างไรหรือไม่ ที่กล่าวว่าเป็นการดีที่ควรจะหาหลักฐานก็เพราะว่าถ้าพวกกันไปเรื่อย ๆ ตามความคิดเห็นส่วนบุคคลแล้ว จะพูดอย่างไรก็ได้ แต่จะรับฟังได้แค่ไหนเพียงไร เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะเมื่อพูดอะไรตามแนวของพระพุทธศาสนา ก็ควรจะได้ตรวจสอบดูก่อนว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งหรือทรงสอนในเรื่องนี้ไว้อย่างไร ไม่ควรเอาแต่ความเห็นส่วนตัวเป็นประมาณเพราะจะกลายเป็นเก่งกว่าพระพุทธเจ้า คือพูดไปเห็นไปไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้

แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทราบว่ในอนาคตกาลอาจมีปัญหเกิดขึ้นว่า เรื่องนั้น ๆ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวไว้หรือไม่ได้กล่าวไว้อย่างไร ก็ทรงแนะนำให้ใช้วิธีสอบกับพระสูตรเทียบกับพระวินัย คือให้สอบแนวคำสอนและคำสั่งของพระองค์ ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นจะสมค้อยกับคำสอนของส่วนรวมของพระพุทธองค์หรือไม่ ถ้าสมค้อยทั้งทางพระสูตรและวินัยก็ให้ถือว่าถูกต้องตามหลักฐานที่ปรากฏนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น การกล่าวถึงปัญหาเรื่องมังสวิวัติ ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงห้ามการรับประทานเนื้อสัตว์หรือไม่ ข้าพเจ้าจะถือแนวที่ทรงแนะไว้ ก็จะสอบกับพระสูตรจะเทียบกับพระวินัย เพื่อเป็นทางวินิจฉัยปัญหานี้ แต่โดยเหตุที่ปัญหานี้เป็นเรื่องทางพระวินัย จึงจะเสนอหลักฐานทางพระวินัยก่อน แล้วจึงจะเสนอหลักฐานทางพระสูตรพร้อมทั้งคำชี้แจงสั้น ๆ เป็นข้อ ๆ ไป

1. ในวินัยปิฎก มีเรื่องเล่าว่า พระเทวทัตเคยเสนอขอให้พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการกวัดขันแก่ภิกษุสงฆ์ 5 ข้อนั้น มีข้อที่ห้ามภิกษุฉันเนื้อสัตว์รวมอยู่ด้วย พระเทวทัตเสนอให้ปรับอาบัติแก่ภิกษุที่ฉันเนื้อสัตว์ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธหมดทั้ง 5 ข้อ โดยเฉพาะข้อฉันเนื้อสัตว์ ทรงอนุญาตให้ฉันเนื้อสัตว์บริสุทธิตได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ คือ มิได้เห็น มิได้ฟัง มิได้นึกถึง (ว่าเขาฆ่าเขาจะจงมาให้ฉัน) ซึ่งถ้าจะกล่าวอีกอย่างก็คือทรงห้ามฉันเนื้อสัตว์ที่เขาจะจงฆ่ามาถวายพระ เกี่ยวกับข้อเสนอของพระเทวทัตนี้ จะกล่าวดั่งข้างหน้าให้เห็นว่า มิได้เสนอด้วยเจตนาดีอะไร เพียงแต่ต้องการจะถือเอาเป็นข้อเด่นสำหรับอวดคนอื่นว่าเคร่งครัดเท่านั้น

2. ในวินัยปิฎก นอกจากที่ทรงห้ามฉันเนื้อสัตว์ที่เขาจะจงฆ่าเอามาถวายพระแล้วยังมีข้อห้ามฉันเนื้อสัตว์อีก 10 อย่างที่สังกรรมถึงภัยบ้าง ที่ไม่เหมาะสมบ้าง เช่น เนื้อมนุษย์ เนื้อสุนัข เนื้องู เป็นต้น และเนื้อสัตว์ดิบทุกชนิด

(1) คัดจาก “สุภมิตร” นิตยสารรายเดือน ปีที่ 16 เล่มที่ 178 ตุลาคม 2513

3. ในสุดตันตปิฎก อามกัณฐสูตร สุตตนิบาต มีเรื่องเล่าว่า เคยมีคณะนักบวช นอก จากพระพุทธศาสนาผู้ถือไม้ฉันทน์เนื้อสัตว์ ได้ขำว่าพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลก จึงถามชาวบ้านว่า พระพุทธเจ้าทรงฉันทน์เนื้อสัตว์หรือไม่ ชาวบ้านตอบว่า ฉันทน์ นักบวช เหล่านั้นกล่าวว่า ถ้าฉันทน์เนื้อ สัตว์ก็คงไม่ใช่พระพุทธเจ้าเป็นแน่ ชาวบ้านจึงเชิญให้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อซักไซ้ไต่ถาม ด้วยตนเอง นักบวชเหล่านั้นไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลถามว่า ทรงฉันทน์ของมีกลิ่นคาว (อามกัณฐะ) หรือไม่ ตรัสถามว่าหมายถึงอะไรนักบวชเหล่านั้นกราบทูลว่า หมายถึงปลาและเนื้อ พระพุทธเจ้า ตอบว่า ทรงถือว่า การฆ่าสัตว์ การตัดช่องย่องเบา การลักขโมย การพูดปด เป็นต้น นั่นแหละ เป็นกลิ่นคาว การบริโภคนเนื้อสัตว์หาใช่เป็นกลิ่นคาวไม่ แล้วทรงแสดงความชั่วทางกาย วาจา ใจ อีกหลาย ๆ อย่างว่าเป็นของมีกลิ่นคาว เป็นการยกระดับความเข้าใจของนักบวชเหล่านั้นให้สูง กว่า ความติดอยู่แต่เพียงการกินอาหาร แต่ให้เข้าใจไปถึงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่ไม่ดีไม่ งามต่างหากว่าเป็นของมีกลิ่นคาว นักบวชเหล่านั้นได้กราบทูลขอบวชในพระพุทธศาสนาใน ที่สุดเรื่องนี้ทำอัครรรยในพระดำรัสตอบ ที่ทรงนำให้เข้าถึงความประพจน์ได้จริงๆ เพราะฉะนั้น ถ้าผิดเพียงอาหาร มนุษย์เรามากู้ซ้าง ม้า โค กระบือ ซึ่งเป็นนักษัตว์สัตว์อยู่แล้วไม่ได้ หลักฐาน จากพระวินัยและพระสูตร เพียงที่ปรากฏในข้อ 1 และข้อ 3 ย่อมชัดเจนเพียงพอแล้ว แต่เพื่อ ให้ได้ประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องนี้จากหลายแง่หลายมุม จึงจะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ต่อไป

4. ในสุดตันตปิฎก มหานิทเทส พระสารีบุตรเถระเจ้า ผู้เป็นอัครสาวก ได้อธิบายพระพุทธ ภาษิตในปรมัญญกสูตร สุตตนิบาตไว้ อันนับเป็นอรรถาธิบายคำว่า สัตว์พตปรมาส ลูปคล่า หรือยึดถือศีลหรือพรตไว้ได้อย่างชัดเจน และนำเสนอใจมาก พอจะเก็บใจความได้ว่า พระพุทธ ศาสนามิได้ติด ให้ยึดเพียงแต่ศีล (การงดเว้นความชั่วทางกาย วาจา) หรือพรต (การปฏิบัติเป็น ประจำ) อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยเข้าใจว่านี่ยอดเยี่ยมแล้วนี้ทำให้บริสุทธิ์พ้นทุกข์ได้ การติดอยู่ เพียงแต่ศีล เช่น ศีล 5 ศีล 8 การติดอยู่แต่พรตหรือการปฏิบัติเป็นประจำ เช่น รูดงควัตร (รวม ทั้งการถือการไม่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นประจำด้วย) จัดว่าเป็น สัตว์พตปรมาส ที่แปลว่า การลูปคล่า หรือ การยึดถือ ศีลและพรต พระพุทธภาษิตสั้น ๆ ที่พระสารีบุตรอธิบายในที่นี้มีอยู่ว่า “สัตว์พต ภิภุ นนิสสขเยย” ภิกษุไม่พึงอาศัย หรือติดศีลและพรต

5. ถ้าจะลำดับกิเลสเครื่องผูกมัดจิตใจ ที่เรียกว่า สังโยชน์ ตามที่ปรากฏในพระสูตร ต่าง ๆ เช่น มหาวิสูตรที่จมนิกาย เป็นต้น ก็พอจะมองเห็นได้ว่า การติด การยึดอยู่ แม้ในคุณธรรม ชั้นต่าง ๆ อันยังมีใช้ความหลุดพ้น ด้วยความเข้าใจว่า นี่แหละเป็นยอด หรือเป็นของประเสริฐ วิเศษแล้วนับว่าเป็นเครื่องผูกมัดจิตใจ ซึ่งจะต้องแก้ไขหรือทำลายให้หมดไปมีลำดับจากคุณธรรม ต่ำหาคุณธรรมสูงดังนี้

- การติด การยึด เพียงแค่ศีล คือการงดเว้นความชั่วทางกาย วาจา หรือ พรต คือข้อปฏิบัติประจำบางอย่าง เป็นเครื่องผูกมัดจิต เรียกว่า สีสัปปตปรมาส

- การติด หรือ ยึดในรูปฌาน คือ สมาธิขั้นสูงที่มีนามเป็นอารมณ์ เป็นเครื่องผูกมัดจิต เรียกว่า รูปราคะ

- การติด หรือ ยึดในอรุฌาน คือ สมาธิขั้นสูงที่มีนามเป็นอารมณ์ เป็นเครื่องผูกมัดจิต เรียกว่า ออรุฌาน

6. ในจูฬสาโรปมสูตร มัชฌิมนิกาย พระสุตตันตปิฎก พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนมิให้ติด หรือยึดเพียงขั้นใดขั้นหนึ่ง ซึ่งยังมีใจความหลุดพ้นแล้วหลงทะนงตนในความประพฤติเพียงแค่นั้น หรือยกตนข่มผู้อื่น เพราะความประพฤตินั้น โดยมีชื่อเปรียบเทียบดังนี้:-

1) ติดอยู่เพียงลาภสักการะ ชื่อเสียง แล้วภูมิใจว่าคนอื่นสู้ตนไม่ได้ เปรียบเหมือนสำคัญใบไม้ กิ่งไม้ ว่าเป็นแก่นไม้

2) ติดอยู่เพียงแค่ศีล หรือความประพฤติเรียบร้อยทางกาย วาจา แล้วพอใจอยู่เพียงเท่านั้น ยกตนข่มผู้อื่นเพียงเพราะศีลนั้น เปรียบเหมือนสำคัญสะเก็ดไม้ ว่าเป็นแก่นไม้

3) ติดอยู่เพียงแค่สมาธิ คือ มีจิตมั่น แล้วยกตนข่มผู้อื่นเพราะสมาธินั้น เปรียบเหมือนสำคัญเปลือกไม้ ว่าเป็นแก่นไม้

4) ติดอยู่เพียงแค่ปัญญา หรือญาณทัสสะ คือ ความรู้เห็นความจริงอันยังไม่ถึงที่สุด เปรียบเหมือนสำคัญกะพี้ไม้ ว่าเป็นแก่นไม้

5) ต่อเมื่อบรรลुकความหลุดพ้นอันจะไม่กำเริบอีกแล้ว จึงเปรียบเทียบต้องการแก่นไม้ ก็นำแก่นไม้ไปใช้ประโยชน์ได้ตามประสงค์

ข้อความในพระสูตรนี้ให้หลักการไว้ดีมาก เป็นหลักการเตือนใจมิให้ทะนง หรือติดอยู่ในความดีขั้นต่าง ๆ ที่ยังไม่ถึงที่สุด แล้วไม่คิดก้าวหน้าต่อไปจากนั้น หรือบางครั้งก็ยกตนข่มผู้อื่นเพียงเท่าที่ความดีขั้นต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ถึงขั้นหลุดพ้นจากทุกข์ อันเปรียบเทียบเข้าใจผิดว่าใบไม้ สะเก็ดไม้ เปลือกไม้ หรือกะพี้ไม้ ว่าเป็นแก่นไม้นั่นเอง

7. เป็นอันว่า การเว้นอาหารประเภทเนื้อสัตว์นั้น พระพุทธเจ้ามิได้ทรงห้ามหรือทรงกีดกัน เป็นเรื่องสุดแต่ความพอใจ หรือความสะดวกของใคร ถ้าใครมีความพอใจหรือความสะดวกที่จะรับประทานมังสวัฑิเป็นสัทธินชอบธรรมที่พึงจะปฏิบัติได้ และยังปฏิบัติคุณธรรมข้ออื่น ๆ ให้ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ก็ยิ่งดี มีหวังจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ แต่ที่สอนให้งดเว้นคือ ตัณฑิฎฐิ มานะ ตัวความติดความยึด ดังที่ลำดับไว้แล้วว่า เป็นเครื่องมัดจิตใจแต่ละอย่างในข้อ 5

8. เหตุผลที่สนับสนุนให้เห็นว่า ไม่ควรติดควรยึดในข้อปฏิบัติ เพียงขั้นใดขั้นหนึ่ง

ที่ยังไม่ถึงที่สุดก็คือ จะทำให้ไม่ก้าวหน้า เปรียบเหมือนมีชั้นบันไดอยู่หลายชั้นซึ่งจะส่งให้ถึง ที่หมาย บุคคลชั้นบันไดเพียงชั้นเดียว หรือสองชั้น แล้วนั่งนอนอยู่ที่บันไดชั้นนั้นไม่ก้าวต่อไป อีกพอใจในภูมิใจอยู่เพียงเท่านั้น ก็แน่นอนว่าผู้นั้นไม่สามารถก้าวหน้าต่อไปได้ เพราะความ หลงผิดเป็น कै้ามูล -

9. ที่กล่าวไว้ตอนต้นว่า จะพูดถึงข้อเสนอ 5 ข้อ ของพระเทวทัตด้วยนั้น' ข้อเสนอ มีอยู่ว่า:-

- 1) ภิกษุต้องอยู่ในป่าตลอดชีวิต ถ้ามาพักที่ขุขันธ์ (คามันตะ) ต้องอาบัติ
- 2) ภิกษุต้องถือบิณฑบาต (ออกเดินถือบาตรรับอาหารที่เขาถวาย) ตลอดชีวิต ถ้ารับนิมนต์ (ไปฉันตามบ้าน) ต้องอาบัติ
- 3) ภิกษุต้องถือผ้าบังสุกุล (ผ้าเปื้อนฝุ่น คือเศษผ้าหรือผ้าทิ้งผืนที่เขาทิ้งไว้ในที่ต่าง ๆ เก็บเอามาปะติดปะต่อทำเป็นผ้าห่ม) ตลอดชีวิต ถ้ารับผ้าที่ชาวบ้านถวายต้องอาบัติ
- 4) ภิกษุต้องอยู่โคนไม้ตลอดชีวิต ถ้าอยู่ในที่มุงที่บังต้องอาบัติ
- 5) ภิกษุต้องไม่ฉันปลา เนื้อ ตลอดชีวิต ถ้าฉันต้องอาบัติ

เมื่ออ่านข้อเสนอนี้จบแล้ว ท่านผู้อ่านซึ่งอ่านเรื่องนี้มาแต่ต้นคงเข้าใจดีว่า ข้อเสนอ ทั้ง 5 นี้ เป็นเพียงพรตหรือวัตร คือเสนอให้เป็นข้อปฏิบัติประจำ ยิ่งต่ำกว่าศีลไม่มีข้อไหนจะเป็นศีลได้เลย พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธทั้งหมด โดยตรัสตอบว่า

“อย่าเลย เทวทัต, ภิกษุปรารถนาจะอยู่ป่า ก็จงอยู่ ปรารถนาอยู่ขุขันธ์ ก็จงอยู่ ปรารถนาจะถือบิณฑบาต ก็จงถือ ปรารถนาจะรับนิมนต์ ก็จงรับนิมนต์ ปรารถนาจะถือผ้าบังสุกุล ก็จงถือ ปรารถนาจะรับผ้าที่ชาวบ้านถวาย ก็จงรับ การใช้โคนต้นไม้เป็นที่นั่งนอนเรานุญาตเพียง 8 เดือน (ที่มีไช้ฤดูฝน) เรานุญาตเนื้อสัตว์ที่บริสุทธิ์โดยเงื่อนไข 3 ประการ คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟัง ไม่ได้นึกถึง (ว่าเขาจะจงเอามาให้ฉัน)

ข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่า ถ้าพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามข้อเสนอของพระเทวทัต เมืองไทยคงจะไม่มีพระอยู่ในกรุงเทพฯ หรือหัวเมือง เพราะจะต้องอยู่ป่าหมด ศาสนาอื่นจะมากลอบครองประเทศไทยหมด เพราะพระออกจากป่าไม่ได้ ป่ามีน้อยเข้าทุกวันใครจะบวช จะทำบุญใส่บาตรต้องเดินทางไกลไปหาป่า เช่น ที่จังหวัดชลบุรี สระบุรี นครนายก พระราชพิธีต่าง ๆ ที่มีการเลี้ยงพระก็ทำไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าคนกรุงเทพฯ จะไม่มีโอกาสพบพระ และใครที่ออกบวชจะอยู่ที่มุงที่บังไม่ได้ อาศัยได้เพียงโคนไม้ต้องเปียกฝนตลอดฤดูฝน คงเป็นหวัดเป็นไข้ไปตาม ๆ กัน และคนไทยในเมืองหลวงหรือที่อยู่ไกลป่า ก็คงไม่มีใครบวชได้ง่าย ๆ เพราะหาป่าไปอยู่ยาก นึก ๆ ดูแล้วก็น่าตกใจถ้าปล่อยตามพระเทวทัต พวกเราคงห่างไกลพระพุทธศาสนา และไม่มีโอกาสได้รู้เรื่องพระพุทธศาสนา แต่เพราะพระพุทธเจ้าทรงเห็นการณ์ไกล จึงทรงปฏิเสธ

เพราะข้อเสนอเหล่านี้ไม่ได้ทำให้พระเป็นผู้หลุดพ้นแต่อย่างไร ยังไม่ถึงขั้นศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยซ้ำ ยังมีเรื่องที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติอีกมาก เหตุไฉนจึงมาติดอยู่แค่สะกิด หรือเปลือก โดยไม่คำนึงถึงแก่นบ้างเลย ยิ่งพิจารณาเรื่องนี้ ก็ยิ่งเห็นพระพุทธคุณว่า สูงเด่นควรแก่การเลื่อมใส กราบไหว้อย่างแท้จริง

ส่วนข้อที่ว่าพระเทวทัต มิได้เสนอด้วยเจตนาดีนั้น ก็เพราะเป็นการเสนอเพื่อจะได้ อวดใคร ๆ ว่า ตนต้องการจะให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น และเพราะในระยะนั้น พระเทวทัตกำลังอยากรับ ตำแหน่งพระพุทธเจ้าเสียเอง ถึงกับทูลขอรับตำแหน่งแทน โดยอ้างว่าพระพุทธเจ้าทรงชรา แล้ว ขอให้ทรงมอบการปกครองคณะสงฆ์แก่ตน (พระเทวทัต) เสียเถิด”

ท่านมหาตมะ กานธี มหาบุรุษแห่งอินเดีย ได้กล่าวไว้ดังนี้

“การรับประทานอาหารเจ หรือ อาหารมังสวิรัต เป็นเรื่องที่อยู่ในหลักการของ อหิงสาก็จริงอยู่ แต่ขอท่านอย่าได้มีความภูมิใจว่า อาหารมังสวิรัตเพียงอย่างเดียวจะช่วยให้ท่าน เป็น ‘นักอหิงสา’ ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่มีสิ่งใดที่น่าเสียใจมากกว่าความเข้าใจผิดเช่นนี้ ‘อหิงสา’ มิใช่เป็นเรื่องของการรับประทานหรือไม่รับประทานอาหารมังสวิรัตเพียงอย่างเดียว อหิงสา มีความหมายมากกว่านี้ มนุษย์จะบริโภคสิ่งใดหรือไม่ นั่นไม่สำคัญเท่ากับการปฏิเสธและ การยับยั้งตนเอง ขอให้ท่านมีความยับยั้งชั่งใจในการอุปโภคบริโภคด้วยประการทั้งปวงเถิด เพราะการยับยั้งชั่งใจเป็นเรื่องที่น่าสรรเสริญและจำเป็น อย่างไรก็ตาม หากคนเรามีจิตใจ ที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม เห็นอกเห็นใจความทุกข์ยากของผู้อื่นและไม่เป็นทาสของกิเลส ตัณหา แม้จะรับประทานอาหารมากชนิด เขาผู้นั้นก็เป็น ‘นักอหิงสา’ อย่างแท้จริง และสมควร ที่เราจะให้ความเคารพแก่เขา ตรงกันข้ามกับผู้ที่ได้มีไปด้วยความเห็นแก่ตัว เป็นทาสของกิเลส ไม่มีใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น แม้จะเป็นผู้ที่เคร่งครัดในเรื่องอาหาร บุคคลเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มี ความเข้าใจในหลักการของอหิงสาเลย และเป็นบุคคลที่น่าเวทนาเป็นอย่างยิ่ง¹

(1) แด่นักศึกษา โดย ท่านมหาตมะ กานธี แปลโดย กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย หน้า 105 พ.ศ. 2521